

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาษาไทยแบ่งออกเป็นภาษาถิ่น (regional dialect) 4 ภาษาตามท้องถิ่นที่ผู้พูดอาศัยอยู่ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นใต้ ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน การแบ่งภาษาย่อยดังกล่าวนี้เป็นการแบ่งตามการแบ่งภาคทางภูมิศาสตร์ซึ่งสมัยก่อนได้แบ่งออกเป็น 4 ภาคคือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคเหนือ และภาคอีสาน โดยยึดเขตภูมิประเทศ ลักษณะทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการปกครอง เป็นเกณฑ์สำคัญ ถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้สมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทยจะได้นำประเทศไทยออกเป็น 6 ภาค¹ คือ ภาคกลาง ภาคตะวันตก ภาคตะวันออก ภาคใต้ ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือแล้วก็ตาม นักภาษาศาสตร์ยังคงแบ่งภาษาไทยถิ่นออกเป็น 4 ภาษากลับมาตามการแบ่งภาคทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวมาแล้ว ดังเช่นวิจิตรตน ภาณพงศ์² ได้กล่าวไว้ว่า

"ภาษาถิ่นของไทย เฉพาะที่พูดอยู่ในอาณาเขตประเทศไทย ถ้าจะแบ่งตามภาคก็จะได้ภาษาถิ่น 4 ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคใต้"

¹ สวาท เสนาณรงค์ และคณะ, ภูมิศาสตร์ ส.412 (กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2521) หน้า 29

² วิจิตรตน ภาณพงศ์ "ความแตกต่างระหว่างภาษาถิ่น" Thai Linguistics in Honor of Fang Kuéi Li (Bangkok : Chulalongkorn University Press, 1976)

เท่าที่นำมาซึ่งไม่มีผู้ใดใครศึกษาว่าแนวแบ่ง เขตของภาษาซึ่งยึดลักษณะเฉพาะทางภาษา เป็นเกณฑ์นั้นมีหรือไม่ และถ้ามีแล้ว เส้นแบ่ง เขตทางภาษาคงกล่าวตรงกับ เส้นแบ่ง เขตทางภูมิภาคหรือไม่ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา เพื่อให้ได้คำตอบของคำถาม ทั้งสองคำถามนี้ เนื่องจากผู้วิจัย เป็นชาวภาคใต้โดยกำเนิดจึงได้เลือกศึกษาแนวแบ่ง เขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้

งานวิจัยเกี่ยวกับภาษาถิ่นในประเทศไทย เท่าที่ผู้วิจัยได้ศึกษาพบว่าส่วนใหญ่ เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับระบบเสียง มีทั้งงานที่ศึกษาระบบเสียงของภาษาไทยถิ่นที่ผู้พูดกันถิ่นเดียวในเชิงพรรณนา เช่น

ระบบหน่วยเสียงในภาษาถิ่นตำบลเทพนัครีย์ อำเภอดงกลาง จังหวัดภูเก็ต¹
ระบบหน่วยเสียงในภาษาถิ่นนครศรีธรรมราช²

และงานที่ศึกษาระบบเสียงของภาษาไทยถิ่นที่ผู้พูดกันในหลายถิ่น เพื่อเปรียบเทียบ หรือ เพื่อแบ่งเขตภาษา เช่น

ความแตกต่างระหว่างภาษากรุง เทพาและภาษาสงขลา³

เสียงและระบบเสียงในภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี 16 อำเภอ⁴

¹ไสว เวียงวิเศษ "ระบบหน่วยเสียงในภาษาถิ่นตำบลเทพนัครีย์ อำเภอดงกลาง จังหวัดภูเก็ต" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2520)

²วิไลวรรณ คำรักษ์ "ระบบหน่วยเสียงในภาษาถิ่นนครศรีธรรมราช" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต: ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513)

³วิจินต์ ฉันทะวิบูลย์ "ความแตกต่างระหว่างภาษากรุง เทพาและภาษาสงขลา" (วิทยานิพนธ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, 2498-2499)

⁴ธีระพันธ์ ล. พงศ์คำ เสียงและระบบเสียงภาษาไทยถิ่นใต้สุราษฎร์ธานี 16 อำเภอ (กรุงเทพฯ : โครงการวิจัยภาษาไทยและภาษาพื้นเมืองถิ่นต่างๆ, 2521)

การใช้ลักษณะทางสัทศาสตร์ของสระสูงในการแบ่งเขตภาษาถิ่นในจังหวัด
ตรัง กระบี่ พังงา และภูเก็ต¹

แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้โดยใช้อรรถยুক্তเป็นเกณฑ์²

From Ancient Thai to Modern Dialects³

The Tones of Four Thai Dialects⁴

การศึกษาเรื่องศัพท์ในภาษาไทยถิ่นนั้น เท่าที่เท่ากันไว้ทำเป็นพจนานุกรมของ
ภาษาถิ่นต่างๆ และการศึกษาการกระจายของศัพท์ เช่น

พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้⁵

พจนานุกรมภาษาภาคเหนือ⁶

ภูมิศาสตร์คำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นอีสาน⁷

¹ เจริญขวัญ ชรรณประดิษฐ์ "การใช้ลักษณะทางสัทศาสตร์ของสระสูงใน
การแบ่งเขตภาษาถิ่นในจังหวัดตรัง กระบี่ พังงา และภูเก็ต" (วิทยานิพนธ์ปริญา
มหาบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524)

² เกศมณี เทพวัลย์ นักศึกษาปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำลังศึกษาอยู่

³

J. Marvin Brown From Ancient Thai to Modern Dialects

(Bangkok: Social Science Association Press of Thailand, 1959)

⁴ Hass Marry R. "The Tone of Four Tai Dialects" (Bulletin of the
Institute of History and Philology, Academic Sinica 29, 1958.)

⁵ วิทยาลัยครูสงขลา พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ (สงขลา: โรงพิมพ์เมือง
สงขลา, 2520)

⁶ จ.จ.ส. (นามแฝง) พจนานุกรมภาษาภาคเหนือ (พระนคร: โรงพิมพ์
อักษรสัมพันธ์, 2498)

⁷ โครงการวิจัยของภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภูมิศาสตร์คำศัพท์ในจังหวัดนครราชสีมา¹

พจนานุกรมภาษาไทยกรุงเทพฯ-ไทยเชียงใหม่²

Word Geography in Nakorn Ratchasima³

จะเห็นได้ว่าเท่าที่ผ่านมายังไม่มีผู้ใดได้ศึกษาการกระจายของศัพท์เพื่อนำผลมาแบ่งเขตภาษาไทยถิ่น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าเราจะนำการกระจายของศัพท์มาแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ได้หรือไม่ และถ้าได้ผลที่ได้รับจะเหมือนหรือต่างจากการใช้วรรณยุกต์มาแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นทั้งสองนี้ซึ่ง เกศมณี เพชรวัลย์กำลังศึกษาอยู่อย่างไรบ้าง

สำหรับการเลือกบริเวณที่จะทำการศึกษานั้น เนื่องจากวิจินต์ ฉันทะวิบูลย์ ไกลลาวไว⁴

¹โครงการทดลองของภาควิชาภาษาศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่ง มีคร.วิจินต์ ภาดุงพงศ์ เป็นหัวหน้าโครงการ

²จรูญ บุญพันธ์ และคณะ พจนานุกรมภาษาไทยกรุงเทพฯ-ไทยเชียงใหม่ (ภาควิชาภาษาศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524)

³V.Panupong "Word Geography in Nakorn Ratchasima"

เสนอในการประชุมนักภาษาศาสตร์ระหว่างชาติครั้งที่ 13 ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ระหว่างวันที่ 29 สิงหาคม 2525 ถึงวันที่ 4 กันยายน 2525 ซึ่งจะลงพิมพ์ในหนังสือ Proceedings of the XIIIth International Congress of Linguists คาดว่าจะเสร็จในปีค.ศ. 1983

⁴วิจินต์ ฉันทะวิบูลย์ "ความแตกต่างระหว่างภาษากรุงเทพฯและภาษาสงขลา" (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2498-2499)

"ภาษาท้องถิ่นภาคใต้หรือภาษาปักษ์ใต้ที่เรารู้จักในจังหวัดภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ชุมพร กระบี่ พังงา ภูเก็ต ตรัง พัทลุง นครศรีธรรมราช สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส"

ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสมมุติฐานว่าแนวแบ่ง เขตของภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้อาจอยู่ในบริเวณโคกบริเวณหนึ่งตั้งแต่อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ถึง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

ผู้วิจัยจึงเลือกบริเวณดังกล่าวมาเป็นบริเวณที่เรทำการเก็บข้อมูล และศึกษาเกี่ยวกับภาษาไทยถิ่นทั้งสอง

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อกำหนดศัพท์ซึ่งภาษาไทยถิ่นกลางใช้ต่างไปจากภาษาไทยถิ่นใต้ สำหรับใช้กำหนดแนวแบ่ง เขตของภาษาไทยถิ่นทั้งสอง
2. ใช้ศัพท์ตามที่กำหนดไว้ในข้อ 1 มากำหนดแนวแบ่ง เขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้
3. เพื่อเปรียบเทียบว่าแนวแบ่ง เขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ โดยใช้ศัพท์เป็น เกณฑ์นี้จะเหมือนหรือต่างจากแนวแบ่ง เขตของภาษาไทยถิ่นทั้งสอง โดยใช้วรรณยุกต์ เป็น เกณฑ์มากน้อย เพียงไร

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาและวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาในขอบเขต 4 ประการดังนี้

1. ศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จะศึกษาเฉพาะศัพท์ที่ใช้พูดจากติดต่อกันในชีวิตประจำวันของประชาชนในบริเวณตั้งแต่ อำเภออุบลบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ลงไปจนถึงกิ่งอำเภอทุ่งตะโก จังหวัดชุมพร เท่านั้น

2. ไม่ศึกษาวรรณยุกต์

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยไม่นำความแตกต่างในเรื่องวรรณยุกต์มาประกอบการพิจารณา ส่วนความแตกต่างในเรื่องของสระและพยัญชนะผู้วิจัยจะจัดให้เป็นการแปรรูปของศัพท์ (คู่มือสังเกตในการวิเคราะห์ศัพท์หน้า 65)

3. การคัดเลือกผู้บอกภาษา

ในการคัดเลือกผู้บอกภาษานั้น ได้มีการควบคุมตัวแปรทางสังคมของผู้บอกภาษาเหล่านั้นในเรื่องต่อไปนี้

3.1 อายุ ผู้บอกภาษามีอายุระหว่าง 40- 60 ปี

3.2 เพศ ผู้บอกภาษาเป็นเพศหญิง

3.3 อาชีพ ทำนา ทำสวน หรือทำไร่

3.4 การศึกษา ผู้บอกภาษาต้องมีความรู้ไม่เกินชั้นป.4

4. บริเวณที่ใช่ เก็บข้อมูล

บริเวณที่ใช่ เก็บข้อมูล ได้แก่บริเวณตั้งแต่ อำเภออุ้มผาง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ถึง กิ่งอำเภอท่าตะโก จังหวัดชุมพร ทั้งนี้ไม่รวมท้องที่ที่เป็นทะเลและภูเขา หรือท้องที่ที่มีผู้อยู่พวยพามาจากท้องถิ่นอื่นต่ำกว่า 30 ปี

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบแนวแบ่ง เขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้โดยใช้ศัพท์ เป็น เกณฑ์

2. ทำให้ทราบความแตกต่างของการใช้ศัพท์ในภาษาไทยถิ่นทั้งสอง

3. ทำให้ทราบว่า การแบ่ง เขตภาษาไทยถิ่นทั้งสอง อาจทำได้โดยการอาศัยศัพท์ เป็น เกณฑ์

4. เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ที่สนใจในเรื่องภาษาถิ่น ได้ทำการศึกษาและค้นคว้าต่อไป

1 เป็นการกำหนดขึ้น เนื่องจากพบผู้อยู่พวยพามาจากแหลมตะตุมพุกมาอยู่ที่บ้านโป่งซา ซึ่งอยู่ในบริเวณที่ทำการ เก็บข้อมูลควย

คำจำกัดความ

1. ภาษาถิ่น (Regional Dialect) คือภาษาย่อยของภาษาที่แตกต่างกันตามท้องถิ่นต่าง ๆ ที่ผู้พูดภาษานั้นอาศัยอยู่
2. ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น (Dialect Geography) คือการศึกษาการแปรของภาษา เนื่องจากการกระจายของผู้พูดภาษาในเขตท้องถิ่นต่างๆ
3. เส้นแบ่ง เขตภาษา (Isogloss) คือเส้นสมมุติที่ลากระหว่างบริเวณซึ่งมีลักษณะทางภาษาอย่างใดอย่างหนึ่งต่างกัน
4. แผนที่ภาษา (Linguistic Atlas) คือแผนที่ที่ชี้แจงแสดงความแตกต่างของภาษาถิ่นในแง่ต่างๆ เช่น ในแง่ของ เสียง สัทศัพท์ สำนวน ฯลฯ
5. ภาษาไทยถิ่นกลาง คือ ภาษาย่อยของภาษาไทยที่ผู้พูดกันอยู่ในบริเวณภาคกลางของประเทศไทย
6. ภาษาไทยถิ่นใต้ คือภาษาย่อยของภาษาไทยที่ผู้พูดกันอยู่ในบริเวณภาคใต้ของประเทศไทย
7. หน่วยอรรถ (Semantic Unit) คือหน่วยของความหมาย แต่ละหน่วยอรรถอาจจะแทนด้วยศัพท์จำนวน 1 ศัพท์ หรือมากกว่าก็ได้
8. ศัพท์ คือ คำ 1 คำ ที่เป็นสมาชิกของ แต่ละหน่วยอรรถ แต่ละศัพท์อาจจะมีการแปรหรือไม่ก็ได้
9. รูปแปร คือรูปของศัพท์เดียวกัน ความแตกต่างของรูปแปรอาจอยู่ที่จำนวนพยางค์ หรืออาจเป็นเรื่องพยัญชนะ สระ หรือวรรณยุกต์ หรืออาจเป็นเรื่องของ 2 ใน 3 เรื่องนี้รวมกัน
10. ศัพท์ไทยถิ่นกลาง ในวิทยานุกรมนี้คือ ศัพท์ที่ใช้ในภาษาไทยมาตรฐาน
11. ศัพท์ไทยถิ่นใต้ คือศัพท์ทั่วไปที่ใช้ในภาษาไทยถิ่นใต้ตามที่ได้อธิบายไว้ในพจนานุกรมภาษาถิ่นใต้
12. ศัพท์เฉพาะถิ่น คือ ศัพท์ที่ใช้ในบริเวณเก็บข้อมูล ซึ่งไม่สามารถจัดให้เป็นศัพท์ในภาษาไทยถิ่นกลาง หรือศัพท์ในภาษาไทยถิ่นใต้ได้ (ดูรายละเอียดในเรื่องการวิเคราะห์ศัพท์เฉพาะถิ่น หน้า 81)

เครื่องหมายที่ใช้

"—" แสดงว่าเป็นหน่วยวรรค

(—) แสดงว่าเป็นรูปแปร

เครื่องหมายที่ใช้ในแผนที่โคโยให้คำอธิบายไว้ในแผนที่แต่ละแผนแล้ว

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาและวิจัยเรื่องแนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกตตงกับภาษาไทยถิ่นโคโยโคโยที่พื้นที่เป็นเขตนี้ มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในคานต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ลักษณะแนวคอรระหว่างภาษา
2. ภาษามาตรฐานและภาษาถิ่น
3. ภาษาศาสตร์ภาษาถิ่น
4. หัดักเขตต์และรายละเอียคเกี่ยวกับผู้ออกภาษา
5. เสนแบ่งเขตภาษา

โดยมีรายละเอียคดังต่อไปนี้

1. ลักษณะแนวคอรระหว่างภาษา

Langacker¹ กล่าวว่าการกำหนดขอบเขตของภาษาทำได้ยากกว่าการกำหนดขอบเขตของประเทศมาก ทั้งการกำหนดนี้อาจจะเป็นการทำให้เรื่องยากกลายเป็นเรื่องง่ายเกินไปก็ได้

"When we try to determine language boundaries, we find

that they cannot be marked on a map in the straightforward way in which national boundaries can, at least not without gross oversimplification."

กล่าวคือ Langacker กล่าวว่าการที่ภาษาหนึ่ง เปลี่ยนไป เป็นอีกภาษาหนึ่ง จะไม่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันแต่จะค่อยเป็นค่อยไป การที่ภาษา ก เปลี่ยนไป เป็นภาษา ข นั้น เราไม่สามารถชี้แจงไปบนแผนที่แล้วบอกว่านี่คือจุดสิ้นสุดของภาษา ก และนี่คือจุด

¹Ronald W. Langacker Language and Its Structure (New York: Harcourt, Brace & World, Inc, 1967, 1968)

เริ่มต้นของภาษา ข ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนจากบริเวณที่มีการใช้ภาษา ก เท่านั้น ไปยังบริเวณที่มีการใช้ภาษา ข เท่านั้นเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป สมมุติว่า เราเริ่มต้นเดินทางจากจุดที่เป็นถิ่นของภาษา ก ผ่านเมืองต่างๆไป เราจะไม่มี ความรู้สึกเลยว่าภาษา ก เปลี่ยนเป็นภาษา ข ที่เมืองไหน การเปลี่ยนไปเป็น ภาษา ข เกิดขึ้นทีละน้อยจากเมืองหนึ่งไปยังอีก เมืองหนึ่ง เรื่อยไปจนถึงจุดที่เป็น ถิ่นของภาษา ข อย่างแท้จริง Lengacker กล่าววาทถึงแม่ว่าบางคนจะเชื่อว่า ชายแดนระหว่างประเทศ เม็กซิโกกับประเทศสหรัฐอเมริกา เป็น เส้นแบ่ง เขต ระหว่างภาษาสเปนกับภาษาอังกฤษ แต่ในความเป็นจริงคนที่อยู่ชายแดนประเทศ สหรัฐอเมริกาวางคนพูดภาษาสเปนได้ก็กว่าภาษาอังกฤษ และบางคนก็พูดภาษา สเปนได้เพียงภาษาเดียว และในทางตรงกันข้ามที่บริเวณชายแดนในประเทศ เม็กซิโกมีคนที่พูดภาษาอังกฤษได้ก็กว่าภาษาสเปน และบางคนก็พูดภาษาอังกฤษ ได้เพียงภาษาเดียว ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่ามีบริเวณขนาดใหญ่บริเวณหนึ่งที่ชาย แคนของประเทศทั้งสองที่คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นใช้ภาษาอังกฤษและภาษาสเปน ร่วมกัน

2. ภาษามาตรฐานและภาษาถิ่น

Hockett¹ กล่าววาทภาษาบางภาษามีผู้พูดจำนวนนับพันคนและบาง ภาษาก็มีผู้พูดจำนวนนับล้านคน ภาษาทุกภาษามีการแปรซึ่งมักจะมีสัมพันธ์กับ โครงสร้างของสังคมและที่ตั้งของชุมชน คนซึ่งมีการติดต่อกันเป็นประจำเนื่องจาก อยู่ในหมู่บ้านเดียวกันหรือเป็นชนชั้นเดียวกันในสังคม มักจะใช้ภาษาที่มีลักษณะ คล้ายคลึงกัน ในขณะที่คนซึ่งมีการพบปะกันน้อยหรือไม่ได้พบปะกันเลยจะพูดภาษา ที่แตกต่างกันมาก ความแตกต่างของภาษาตามชนชั้นของสังคมอาจมีมากในบาง สังคม แต่ไม่มีในบางสังคม ในกรณีของสังคมที่มีการแบ่งชนชั้นภาษาของชนชั้นสูง ซึ่งอยู่ทาง ดินกันมักจะคล้ายคลึงกันมากกว่าภาษาของชนชั้นต่ำ Hockett กล่าววาทว่า เรื่องความถูกต้องในการใช้ภาษามีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับ เรื่อง การแบ่งชนชั้น กล่าวคือภาษาที่จัดเป็นภาษาที่ถูกต้อง หรือภาษามาตรฐานนั้น มักจะเป็นภาษาของชนชั้นสูง

¹Charls F.Hockett A Course in Modern Linguistics (New York: The Macmillan Company, 1958)

Langacker¹ โลกกล่าวไว้ว่าความแตกต่างทางภาษาไม่สามารถจะกล่าว
ได้ในเรื่องของทางภาษาศาสตร์เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ควรจะมีองค์ประกอบอื่นๆ
อย่างน้อยก็ 2 ประการคือ

ประการแรก กลุ่มของสังคมและชนชั้น การพูดที่แตกต่างกันในสังคม
ใดสังคมหนึ่ง โดยเฉพาะในเมืองจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับโครงสร้างทาง
สังคมชนชั้นสูงกับชนชั้นต่ำจะมีการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน คนที่มีอาชีพเดียวกันจะมี
การใช้ภาษาแบบเดียวกัน นักศึกษาก็จะมีแบบการพูดของตนเอง

ประการที่สอง เป็นเรื่องการพูดของแต่ละคนด้วย ในคนๆเดียวกันนั้น
เขาไม่ได้มีแบบการพูด (style) เพียงแบบเดียว แต่เขาจะมีการเปลี่ยนแบบ
การพูดของเขาไปตามโอกาสและกาลเทศะ เช่น การพูดกับเพื่อน กับคนในครอบครัว
ด้วยกัน กับเพื่อนร่วมงาน กับนายจ้าง หรือลูกจ้าง เป็นต้น เขาจะเปลี่ยน
แบบการพูดไปอย่างอัตโนมัติโดยไม่รู้ตัว

3. ภาษาศาสตร์ภาษาดิน

Bloomfield² โลกกล่าวว่าปัจจุบันมีการศึกษาภาษาดิน 3 แบบ
คือการศึกษาระบบเสียง การศึกษาคำ และการศึกษาโครงสร้างของประโยค
สำหรับคำคำนั้นเป็นการศึกษาที่เก่าแก่ที่สุด คือเป็นการศึกษาในรูปของพจนานุกรม
ในทวีปยุโรปได้มีการทำพจนานุกรมภาษาดินขึ้นเป็นครั้งแรกในปลายศตวรรษ
ที่ 18 ซึ่งทำให้ทราบว่าภาษามาตรฐานนั้นไม่ใช่ภาษาที่เก่าแก่ที่สุดแต่มีกำเนิดมาจาก
ภาษาดิน ลักษณะของพจนานุกรมภาษาดินจะเป็นการรวบรวมคำที่ใช้แตกต่างไป
จากภาษามาตรฐาน การศึกษาภาษาดินในระยะต่อมาก็ได้ทำออกมาในรูปแบบที่
ซึ่งแสดงการกระจายของศัพท์ที่ช่วยให้เกิดการเปรียบเทียบการกระจายของศัพท์
ต่างๆในแต่ละท้องถิ่นได้ แต่ส่วนใหญ่แล้วภาษาศาสตร์ภาษาดินมักจะเป็นการศึกษา
ในเรื่องระบบเสียงซึ่งแผนที่ที่ใค่นั้นจะมีคุณค่าเมื่อ

¹Ronald W. Langacker Language and Its Structure (New York: Harcourt, Brace & World, Inc, 1967, 1968)

²Leonard Bloomfield, Language (New York: Henry Holt and Company, 1933)

1. ผู้วิจัยกำหนดจุดเก็บข้อมูลใดก็ได้
2. ผู้วิจัยมีความรู้ในเรื่องโครงสร้างของภาษาถิ่นที่ตนศึกษาดีพอ นั่นก็คือต้องรู้ระบบเสียง และความแตกต่างของเสียงในภาษาถิ่นนั้นด้วย

Bloomfield¹ บอกกล่าวอีกด้วยว่าผลของการทำภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นอาจมีข้อบกพร่อง เนื่องจาก

1. ผู้วิจัยทำงานคนเดียวและใช้จุดเก็บข้อมูลมากจึงไม่มีเวลามากพอที่จะอยู่ในจุดเก็บข้อมูลแต่ละจุด ทำให้ไม่มีการตรวจสอบข้อมูลกับผู้ออกภาษาเมื่อพบวาสิ่งที่ผู้วิจัยบันทึกไว้มันก็พอ

2. ผู้วิจัยไม่มีความรู้ในเรื่องสัตศาสตร์

Hockett¹ กล่าวว่าในการทำภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นนั้น ผู้วิจัยมักพยายามที่จะให้ข้อวินิจฉัยทางประวัติศาสตร์จากการกระจายของรูปต่างๆ ในภาษา และการใช้รูปเหล่านั้นในภูมิภาคต่างๆ แต่ก่อนที่จะให้ข้อวินิจฉัยใดผู้วิจัยจำเป็นต้องรวบรวมข้อมูลทางภูมิศาสตร์และจัดระบบข้อมูลเหล่านั้นเสียก่อน ขั้นตอนในการทำแผนที่ภาษามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยต้องสำรวจบริเวณที่จะทำการวิจัยเสียก่อน เพื่อให้ได้แนวความคิดเกี่ยวกับความแตกต่างทางภาษาจากพื้นที่หนึ่งไปสู่อีกพื้นที่หนึ่ง และเพื่อเตรียมหาสาเหตุที่บริเวณนั้นถูกแยกออกจากกัน

2. ผู้วิจัยต้องกำหนดจุดเก็บข้อมูล และสร้างแบบสอบถามที่จะใช้ในการวิจัย

3. ผู้วิจัยออกเก็บข้อมูลในบริเวณที่กำหนดไว้ หาผู้ออกภาษาที่เหมาะสม และบันทึกข้อมูลที่ได้จากผู้ออกภาษาดลงในแบบสอบถาม

4. เมื่อเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ก็นำการกระจายของข้อมูลเหล่านั้นมาแสดงลงในแผนที่

¹Charles F.Hockett A Course in Modern Linguistics

Hockett¹ ได้ให้ตัวอย่าง เรื่องที่เราจะใช้สำรวจภาษาดังนี้

1. คำหรือวลีที่มีความหมายเดียวกันแต่มีรูปต่างกัน เช่นในประเทศสหรัฐอเมริกา คำที่มีความหมายว่าภาชนะโลหะสำหรับใส่น้ำอาจเป็นคำ bucket ในบางถิ่น และเป็นคำ pail ในบางถิ่น เป็นต้น

2. คำคำเดียวที่มีหลายความหมาย เช่นคำ pail ในท้องถิ่นหนึ่งของประเทศสหรัฐอเมริกา หมายถึงภาชนะใส่น้ำที่ทำด้วยโลหะ แต่ในอีกท้องถิ่นหนึ่ง หมายถึงภาชนะใส่น้ำที่ทำด้วยไม้ เป็นต้น

3. การออกเสียงคำคำหนึ่งในที่ต่างๆ เช่นคำ greasy ในบางถิ่นในประเทศสหรัฐอเมริกา ออกเสียงโดยใช่ /z/ แต่ในบางแห่งจะใช่ /z/ เป็นต้น

4. การปรากฏของหน่วยเสียงในคำ เช่นเสียงสระในคำ can ที่แปลว่ากระป๋อง กับ can ที่เป็นกริยาช่วย อาจเป็นหน่วยเสียงเดียวกันในบางถิ่น แต่เป็นกนละหน่วยเสียงในบางท้องถิ่น เป็นต้น

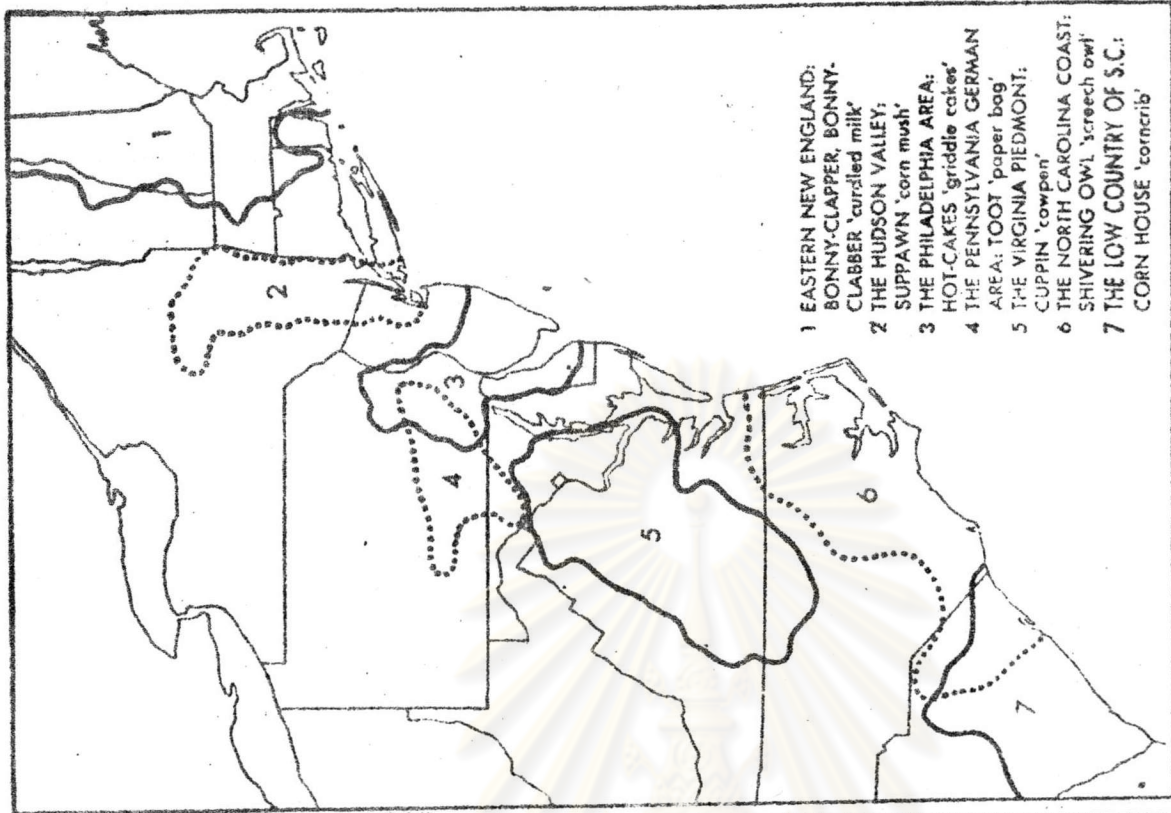
สำหรับแผนที่ภาษาดังที่นิยมใช้ทั่วไป Hockett กล่าวว่า มี 2 แบบ คือ

1. แผนที่ใช้สัญลักษณ์แบบต่างๆ แทนข้อมูลที่ต่างกัน (ดูภาพที่ 1 หน้า 13)

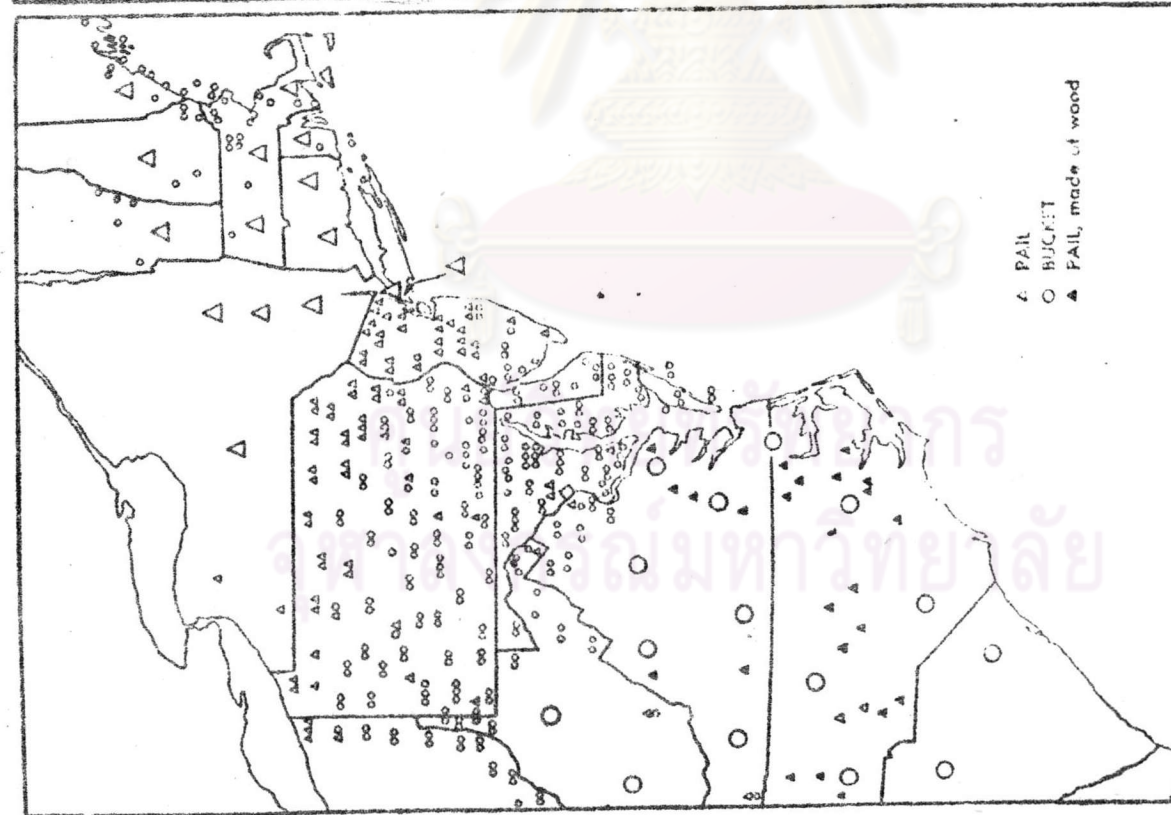
2. แผนที่มีมีการลากเส้นแสดง เส้นแบ่ง เขตภาษา (ดูภาพที่ 1 หน้า 13)

¹ Charles F. Hockett A Course in Modern Linguistics

(New York: The Macmillan Company, 1958).

- 1 EASTERN NEW ENGLAND:
BONNY-CLAPPER, BONINY-
CLABBER 'curdled milk'
- 2 THE HUDSON VALLEY;
SUPPAWN 'corn mush'
- 3 THE PHILADELPHIA AREA;
HOT-CAKES 'griddle cakes'
- 4 THE PENNSYLVANIA GERMAN
AREA; TOOT 'paper bag'
- 5 THE VIRGINIA PIEDMONT;
CUPPIN 'cowpen'
- 6 THE NORTH CAROLINA COAST;
SHIVERING OWL 'screech owl'
- 7 THE LOW COUNTRY OF S.C.;
CORN HOUSE 'corncrib'

- △ PAIR
- BUCKET
- ◻ FAIL, made of wood

FIGURE 56.2. ANOTHER KIND OF DISTRICT MAP, SHOWING ISOGLOSSES
(Adapted from Map 66 of Hans Kurath, *A Word Geography of the Eastern United States*, University of Michigan Press, by permission. Copyright 1949 by The University of Michigan.)

FIGURE 56.3. ONE KIND OF DISTRICT MAP
(Adapted from Map 66 of Hans Kurath, *A Word Geography of the Eastern United States*, University of Michigan Press, by permission. Copyright 1949 by The University of Michigan.)

4. หลักเกณฑ์และรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ออกภาษา

การทำภาษาศาสตร์ภาษาดินนั้น สิ่งที่สำคัญมากก็คือผู้ออกภาษา ซึ่ง Samarin¹ ได้ให้รายละเอียดและความจำเป็นในการที่ต้องมีผู้ออกภาษาคงต่อไปนี้

1. เหตุที่ต้องมีการผู้ออกภาษา

1.1 เพื่อให้ผู้ออกภาษาในข้อมูล (the corpus) ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการวิเคราะห์โครงสร้างของภาษา

1.2 ทำให้ผู้วิจัยสามารถตรวจสอบข้อมูลใดพื้นที่และถูกต้องเพียงตรง เมื่อผู้วิจัยไม่แน่ใจหรือสงสัยในข้อมูลที่ได้รับ

1.3 ทำให้ผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลที่ได้จากผู้ออกภาษายืนยันข้อสมมุติฐาน (hypotheses) ที่ตั้งไว้ได้

2. การคัดเลือกผู้ออกภาษา

2.1 ผู้ออกภาษาต้องเป็นผู้ที่มีเวลาอย่างเพียงพอที่จะให้แก่วิจัย

2.2 ผู้ออกภาษาต้องเป็นเจ้าของภาษาที่ดี คือพูดภาษาของท้องถิ่นที่เราต้องการทราบได้ ไม่ใช่คำพูดของภาษาดินอื่น ไม่มีอะไรผิดปกติเกี่ยวกับการออกเสียง เป็นนักสนทนาที่ดี เล่าเรื่องได้ สามารถบรรยายสิ่งต่างๆ ได้ดีและถูกต้องตามจุดประสงค์ที่ผู้วิจัยต้องการ

2.3 ผู้ออกภาษาต้องเป็นคนที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นมาแต่กำเนิด และเป็นผู้ที่ใช้ภาษาแบบเดียวกับที่คนอื่นๆ ในท้องถิ่นนั้นใช้

3. จำนวนของผู้ออกภาษา

Samarin กล่าวว่าจะไม่ควรใช้ผู้ออกภาษาเพียงคนเดียว โดยเฉพาะผู้วิจัยเกี่ยวกับภาษาดิน และภาษาศาสตร์เชิงสังคม ขอมองการผู้ออกภาษาจำนวนมาก เพราะว่าคุณสมบัติของภาษามีความสัมพันธ์กับ อายุ ชนชั้น อาชีพ และองค์ประกอบอื่น ๆ ตามสังคมควบ แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าในการเก็บข้อมูลแต่ละครั้งจะต้องใช้ผู้ออกภาษาหลายคนพร้อมกัน เพราะผู้ออกภาษาบางคนชอบที่จะเป็นผู้ออกภาษาแต่เพียงคนเดียวมากกว่า ดังนั้นผู้วิจัยก็ควรพิจารณาว่าควรจะใช้ผู้ออกภาษาแต่เพียงคนเดียวในการเก็บข้อมูลแต่ละครั้ง หรือหลายคนพร้อมกัน เพราะถ้าใช้ผู้ออกภาษาหลายคนพร้อมกันก็จะทำให้มีโอกาสได้ตรวจสอบการให้

1

William J. Samarin Field Linguistics (New York :

ภาษาควย

4. คุณสมบัติของผู้ออกภาษา

Samarin เห็นว่าผู้ออกภาษาควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

4.1 อายุ เนื่องจากผู้ออกภาษาทอง เป็นตัวแทนของเจ้าของภาษาในท้องถิ่นนั้นจริง ๆ จึงไม่ควรไร้อายุเด็ก เป็นผู้ออกภาษาเพราะเด็กจะไม่เข้าใจว่าผู้วิจัยต้องการอะไรจริงๆ และเขายังไม่มีวุฒิภาวะที่เจริญพอ และเป็นผู้ที่มีความสนใจสิ่งต่างๆ ในระยะเวลาอันสั้น เท่านั้น

สำหรับผู้สูงอายุอาจจะมีความรู้มากกว่าคนหนุ่มในด้านการประสบการณ์ และมีความเข้าใจและซาบซึ้งในเรื่องที่เราจะถามมากกว่า แต่หาอายุมากเกินไป อาจมีปัญหาในเรื่องหูตึง สุขภาพไม่ดี ใจง่าย ไม่มีความสามารถพอที่จะทนตอบปัญหาไต่ถามๆ หรือการออกเสียงอาจไม่ชัดเจนนพอ

4.2 เพศ นิยมใช้ผู้ออกภาษาเพศชายมากกว่าเพศหญิง แต่ผู้วิจัยที่ฉลาดควรใช้ผู้ออกภาษาเพศเดียวกับตน เพราะจะทำให้มีความสะดวกกว่า นอกจากนี้ผู้วิจัยควรคำนึงถึงลักษณะของสังคมควย เพราะบางสังคมอาจให้ความสำคัญแก่คนเพียง เพศเดียว ซึ่งสังคมส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญแก่เพศชายมากกว่า เพศหญิง ในสังคมเช่นนี้ผู้วิจัยควรใช้ผู้ออกภาษาเพศชาย เพราะเขาจะมีความรู้ในเรื่องต่างๆ ในสังคมนั้นมากกว่าเพศหญิง

4.3 คุณสมบัติด้านวัฒนธรรมและจิตวิทยา Samarin เห็นว่าผู้ออกภาษาควรมีความรู้กว้างขวางในวัฒนธรรมของตน เพราะถ้าผู้ออกภาษาไม่มีความรู้กว้างขวางในวัฒนธรรมของตน แสดงว่าเขาไม่สนใจในท้องถิ่นนั้นโดยกำเนิดก็พอ ซึ่งทำให้ไขข้อสงสัยที่ไม่ดีพอ เนื่องจากการใช้ภาษาย่อมเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของสังคม นอกจากนี้ความฉลาดของผู้ออกภาษาเป็นสิ่งที่จำเป็นด้วย มีความจำเป็นก็เพราะจะช่วยผู้วิจัยไต่ถาม เมื่อผู้วิจัยไม่เข้าใจและซักถามใหม่ ต้องเป็นผู้ที่ตอบคำถามอย่างระมัดระวัง นอกจากนี้ต้องเป็นคนนอกตน ชื่อสัตย์ มีอิสระ และมีความกระตือรือร้นด้วย

4.4 ความสามารถด้านภาษา Samarin กล่าวว่าผู้ออกภาษาทอง เป็นตัวแทนของเจ้าของภาษาที่ดี ไขข้อสงสัยที่ถูกต้องเพียงครั้ง ต้องเป็นคนท้องถิ่นนั้นและพูดภาษาถิ่นนั้น เพียงภาษาเดียว (monodialectal) ต้องออกเสียงได้ถูกต้องแม่นยำชัดเจน และเป็นคนขางพูด

5. เส้นแบ่ง เขตภาษา

Langacker¹ กล่าวว่าในการศึกษาภาษาศาสตร์ภาษาดั้ง นักภาษาศาสตร์มักจะพบว่ามีเส้นแบ่ง เขตภาษาจำนวนมากลากผ่าน เกือบตลอดบริเวรที่ทำการสำรวจ ถ้าเราให้ความสำคัญแก่เส้นแบ่ง เขตภาษา เหล่านี้เท่าเทียมกันก็จะทำให้บริเวรที่ทำการสำรวจของถูกแบ่งแยกออกเป็นพื้นที่เล็กๆ และทำให้ไม่สามารถสรุปได้ว่าแนวแบ่ง เขตภาษาอยู่ ณ ที่ใด แต่เนื่องจากเส้นแบ่ง เขตภาษามักจะมีการลากทับกันจนเกิดเป็นกลุ่มของ เส้นแบ่ง เขตภาษา (a bundle of isoglosses) ขึ้นมา Langacker จึงเสนอว่านักภาษาศาสตร์ควรให้ความสำคัญแก่กลุ่มของเส้นแบ่ง เขตภาษามากกว่า เส้นแบ่ง เขตภาษา ใดๆ เพื่อจะทำให้สามารถหาแนวแบ่ง เขตภาษาที่สำคัญได้

Bloomfield² กล่าวว่า เส้นแบ่ง เขตภาษาถูกสมมุติขึ้น เพื่อแสดงว่าชุมชนภาษาที่อยู่ 2 ฟากของเส้นแบ่ง เขตภาษามีการติดต่อสื่อสารกันน้อย ผลที่ได้อาจจากการทำภาษาศาสตร์ภาษาดั้งมักแสดงให้เห็นว่า เกือบจะทุกหมู่บ้านจะมีลักษณะภาษาดั้งของตนเอง และลักษณะภาษาดั้งแต่ละลักษณะจะมีการกระจายที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเองที่แตกต่างจากการกระจายของลักษณะอื่นๆ ดังนั้นจึงทำให้บริเวรที่ทำการสำรวจเต็มไปด้วยเส้นแบ่ง เขตภาษาแทบตลอดบริเวร ทำให้ผู้ศึกษาเกี่ยวกับภาษาดั้งบางกนหมกมดำลังใจที่จะจัดกลุ่มของภาษาดั้ง และสรุปว่าไม่มีแนวแบ่งเขตภาษาที่แท้จริงในบริเวรของภาษาดั้งหนึ่งๆ จะพบก็เพียงแต่การเปลี่ยนแปลงของภาษาอย่างค่อยเป็นค่อยไป

แต่ Bloomfield กล่าวว่า ถึงแม้จะมีเส้นแบ่ง เขตภาษาที่ลากผ่านบริเวรที่ศึกษามากมาย เราสามารถที่จะแบ่ง เขตภาษาได้โดยให้ความสำคัญแก่เส้นแบ่ง เขตภาษาบาง เส้นมากกว่าเส้นอื่นๆ เช่น เส้นแบ่ง เขตภาษาที่ลากผ่านบริเวรทั้งหมดและแบ่งบริเวรนั้นออกเป็นสองส่วน เกือบจะเท่าเทียมกัน จะเป็นเส้นที่สำคัญมากกว่าเส้นที่แบ่งจุดต่างๆเพียง 2-3 จุดออกจากบริเวรอื่น เส้นแบ่งเขตภาษาที่ปรากฏในบริเวรเดียวกันและลากไปในทิศทางเดียวกันหรือที่เรียกว่ากลุ่ม

¹Ronald W. Langacker Language and Its Structure
(New York: Harcourt, Brace & World, Inc, 1967, 1968)

²Leonard Bloomfield Language (New York : Henry Holt and Company, 1933)

ของเส้นแวง เขตภาษา (a bundle of isoglosses) มักจะแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และสมมติที่จะเอามาใช้เป็นพื้นฐานในการแบ่งเขตทางภาษามากกว่าเส้นแวง เขตภาษาที่ปรากฏจริงๆ

สำหรับ Bloomfield เขามีความเห็นว่าเป็นว่าเส้นแวง เขตภาษาที่สำคัญมักไปตรงกับเส้นแวง เขตทางการเมือง บริเวณที่ปกครองโดยรัฐบาลเดียวกันมีศาสนาเดียวกัน มีการแต่งงานระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณเหล่านั้น จะทำให้มีการใช้ภาษาที่มีลักษณะเหมือนกัน นอกจากนี้ Bloomfield ยังกล่าวควยวากการแบ่งเขตทางการเมืองมักทำให้เกิดความแตกต่างทางภาษาภายใน 50 ปี ส่วนการยกเลิกเขตทางการเมืองต้องใช้เวลาถึง 200 ปีจึงจะทำให้ความแตกต่างทางภาษาหมดไป Bloomfield กล่าวเพิ่มเติมว่าเส้นแวง เขตทางภาษาที่ตรงกับเส้นแวง เขตทางวัฒนธรรม หรือทางภูมิศาสตร์จะเป็นเส้นที่มีความสำคัญอย่างแท้จริงต่อเมื่อตรงกับเส้นแวง เขตทางการเมืองและการปกครอง

รายละเอียดเกี่ยวกับจังหวัดที่ทำการวิจัย

1. จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

1.1 ประวัติ

สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีเมืองเก่าอยู่หลายเมือง เช่น เมืองกุย (อำเภอกุยบุรีในปัจจุบัน) เมืองกำเนิดนพคุณ (อำเภอบางสะพานในปัจจุบัน) เมืองคลองวาฬ (อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ในปัจจุบัน) และเมืองนารัง (ที่ตั้งตัวเมืองประจวบคีรีขันธ์ในปัจจุบัน) เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า เมืองนารังก็เป็นเมืองร้างจนถึงสมัยรัชกาลที่ 2 ใ้ตั้งเมืองขึ้นใหม่ที่คลองอีรม เรียกว่าเมืองบางนางรม แล้วย้ายที่ตั้งเมืองใหม่ไปตั้งอยู่ที่เมืองกุย สถานที่ตั้งบ้านเจ้าเมืองยังปรากฏหลักฐานอยู่บางจนถึงปัจจุบัน คือ บ้านจวนขนและบ้านจวนกลาง

คณะกรรมการข้าราชการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2524)

ในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อเมืองบางนางรมเป็นเมืองประจวบคีรีขันธ์ (กับเมืองเกาะกงซึ่งพระราชทานนามว่าเมืองประจันคีรีเขต) แต่ตัวศาลว่าการเมืองยังคงตั้งอยู่ ณ เขตอำเภอกุยบุรี จนกระทั่ง พ.ศ. 2437 ในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อจัดการปกครองทองที่เป็นมณฑลเทศาภิบาลเมืองประจวบคีรีขันธ์ ถูกยุบเป็นอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ ขึ้นอยู่กับจังหวัดเพชรบุรี ส่วนที่ว่าการอำเภอเมืองยังคงตั้งอยู่ที่เมืองกุย จนถึง พ.ศ. 2441 จึงย้ายที่ว่าการมาอยู่ที่อ่าวเกาะหลัก ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมเมืองปราณบุรี เมืองประจวบคีรีขันธ์ และเมืองกำเนินพยุลงเข้าเป็นเมืองเดียวกัน และทรงพระราชดำริว่าเมืองปราณบุรีเป็นเมืองเก่าควรสงวนชื่อไว้ จึงพระราชทานนามเมืองที่ตั้งขึ้นใหม่ว่าเมืองปราณบุรี เมื่อ พ.ศ. 2449 ส่วนเมืองปราณบุรีเดิมใหญ่เรียกว่าเมืองปราณ

ในสมัยรัชกาลที่ 6 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อเมืองปราณบุรีมาเป็นเมืองประจวบคีรีขันธ์ตามเดิม เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2458 เพราะทรงพระราชดำริเห็นว่านามเมืองปราณบุรีเดิมยังมีอยู่ แต่ชาวบ้านยังคงเรียกว่าเมืองปราณอยู่อย่างเดิมทำให้สับสนกับชื่อเมืองปราณบุรี ซึ่งทางราชการเอามาตั้งชื่อเมืองที่เกาะหลัก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนนามเมืองปราณบุรีว่าเมืองประจวบคีรีขันธ์ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

1.2 สภาพภูมิศาสตร์

1.2.1 ที่ตั้ง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นเมืองที่อยู่ชายทะเลอ่าวไทยยาวประมาณ 180 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 6373 ตารางกิโลเมตร ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับ

- ทิศเหนือจรดจังหวัดเพชรบุรี
- ทิศใต้จรดจังหวัดชุมพร
- ทิศตะวันออกจรดอ่าวไทย
- ทิศตะวันตกจรดประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งประเทศไทย

1.2.2 สภาพทางภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรณี ลักษณะพื้นที่โดยทั่วไปของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีความลาดเอียงทางทิศตะวันตกสู่ด้านตะวันออก ซึ่งเป็นอ่าวไทยมีเทือกเขา และภูเขากระจัดกระจายไปทั่วทั้งบริเวณชายฝั่งทะเลและบริเวณส่วนกลางของพื้นที่จังหวัด

1.3 แหล่งน้ำ

แหล่งน้ำที่สำคัญของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่สำคัญมี 5 สายคือ

1. แม่น้ำปราณบุรี ยาวประมาณ 130 กิโลเมตร อยู่ในท้องที่
อำเภอปราณบุรี
2. แม่น้ำกุยบุรี ยาวประมาณ 25 กิโลเมตร อยู่ในท้องที่อำเภอ
กุยบุรี
3. แม่น้ำบางสะพาน ยาวประมาณ 40 กิโลเมตร อยู่ในท้องที่
อำเภอบางสะพาน
4. คลองบางนางรม ยาวประมาณ 20 กิโลเมตร อยู่ในท้องที่
อำเภอเมือง
5. คลองกรูค ยาวประมาณ 25 กิโลเมตร อยู่ในท้องที่อำเภอ
บางสะพาน

1.4 อาชีพของประชากร

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย เกษตรและการประมง นอกจากนี้มีโรงงานอุตสาหกรรมน้ำตาลทราย และโรงงานสีปรงกระป๋องเหมืองแร่ และป่าไม้

1.5 การคมนาคม

การคมนาคมติดต่อทั่วไปได้แก่ทางบก โดยมีถนนสายเพชรเกษมและทางรถไฟเป็นหลัก นอกจากนั้นมีสนามบิน 2 แห่ง คือสนามบินกองทัพอากาศ กองบิน 53 ที่อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ และสนามบินบ่อฝ้าย ของศูนย์ฝึกการบินพลเรือนที่อำเภอหัวหิน

1.6 การปกครอง

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์แบ่งการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ 37 ตำบล และ 226 หมู่บ้านดังนี้

1. อำเภอหัวหิน มี 4 ตำบล 20 หมู่บ้าน
2. อำเภอปราณบุรี มี 6 ตำบล 54 หมู่บ้าน
3. อำเภอกุยบุรี มี 7 ตำบล 39 หมู่บ้าน
4. อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ มี 6 ตำบล 42 หมู่บ้าน

5. อำเภอทับสะแก มี 5 ตำบล 41 หมู่บ้าน
6. อำเภอบางสะพาน มี 5 ตำบล 43 หมู่บ้าน
7. อำเภอบางสะพานน้อย มี 4 ตำบล 27 หมู่บ้าน

2. จังหวัดชุมพร²

2.1 ประวัติ

คำว่า "จังหวัดชุมพร" เป็นคำใหม่เพิ่งเริ่มใช้ปี 2459 โดยทางราชการได้เปลี่ยนนามท้องที่ที่เรียกว่าเมืองอันเป็นส่วนหนึ่งของมณฑลว่า "จังหวัด" เมืองชุมพร เป็นเมืองเก่าแก่ที่ไม่มีหลักฐานแน่นอนว่าสร้างขึ้นเมื่อใด

ปีจอ พ.ศ. 1997 (จ.ศ. 216) ในแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พระเจ้าอยู่หัวสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ปรากฏในกฎหมายตรา 3 กวาง ซึ่งได้โปรดให้ชำระขึ้นในรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ว่ามีพระบรมราชโองการให้บรรดาข้าราชการอยู่ ณ หัวเมืองปักษ์ใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวง ให้ถือศักดินาตามพระราชบัญญัติ เป็นอันว่าเมืองชุมพรเป็นเมืองตรี และเกิดขึ้นแล้วในสมัยของพระองค์ แต่หาก่อนจะเป็นเมืองตรีนั้น เมืองชุมพรต้องเป็นเมืองเล็กก่อน ดังนั้นจึงไม่มีหลักฐานในประวัติศาสตร์ไว้ให้เห็นชัด เพิ่งมาปรากฏว่าเมืองชุมพรเป็นเมืองหนึ่งในหัวเมืองปักษ์ใต้ตั้งแต่ปี 1997 เป็นต้นมา

2.2 ภูมิศาสตร์และสภาพท้องที่

ชุมพร เป็นจังหวัดชายแดน เพราะท้องที่อำเภอท่าแซะติดต่อกับอำเภอบกเบ็ญน จังหวัดมะริด ประเทศพม่า อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ตามทางรถไฟ เป็นระยะทาง 468 กิโลเมตร เป็นเมืองเก่าแก่และสำคัญทางยุทธศาสตร์มาแต่โบราณ และยังคงสำคัญในทางยุทธศาสตร์เป็นศูนย์กลางการคมนาคมมาจนถึงปัจจุบันนี้

¹ วิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดชุมพร งานส่งเสริมเอกลักษณ์ไทย (จังหวัดชุมพร, 2524)

2.3 อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอทาบชะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ทิศตะวันออก จดทะเลอ่าวไทย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอกระบุรี กิ่งอำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง

และจังหวัดมะริด ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า

2.4 ลักษณะพื้นที่

จังหวัดชุมพรมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 5283 ตารางกิโลเมตร ภูมิประเทศทั่วไปเป็นที่สูงๆต่ำๆ มีที่ราบทางทิศตะวันออกประมาณ 1 ใน 4 ของเนื้อที่ทั้งหมด เป็นที่ราบอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก ทำนา และทำสวน ทางทิศตะวันออกและทิศใต้ของจังหวัดเป็นที่ราบ ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือเป็นที่สูงมีป่าไม้เบญจพรรณอยู่หนาแน่น มีห้วยคลองและเทือกเขาอยู่ทั่วไป ทางทิศตะวันออกจดทะเลเป็นแนวยาวตลอดไปทั้งจังหวัด ประมาณ 165 กิโลเมตร

2.5 ดินฟ้าอากาศ

มีอากาศอบอุ่นสบาย ไม้ร้อนจัดและไม่หนาวจัด ชุมพรอยู่ที่คอคอดแหลมมลายู ระหว่างอ่าวไทยและมหาสมุทรอินเดีย จนทำให้ฝนตกชุกตลอดปี

2.6 ภูเขา

ทางทิศตะวันตกมีภูเขาอยู่หนาแน่นทั่วไป ทางทิศตะวันออกด้านริมทะเลก็มีอยู่ทั่วไป ส่วนมากเป็นภูเขาเล็กๆ ภูเขาที่สำคัญคือ เขาแคน สูง 448 เมตร อยู่ระหว่างอำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง และอำเภอทาบชะ กั้นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า

2.7 การปกครอง

การปกครองของจังหวัดชุมพรแบ่งออกเป็น ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น

2.7.1 ราชการบริหารส่วนภูมิภาค แบ่งออกเป็น 6 อำเภอกับ 2 กิ่งอำเภอ 55 ตำบล 414 หมู่บ้าน

2.7.1.1 อำเภอเมืองชุมพร มีเนื้อที่ประมาณ 749 ตารางกิโลเมตร มี 13 ตำบล 105 หมู่บ้าน คือตำบลทาบชะ ตำบลนาทุ่ง ตำบลทุ่งคา ตำบลบางหมาก ตำบลบ้านนา ตำบลปากน้ำ ตำบลบางลึก ตำบลวังไผ่ ตำบลควนชัย

เหนือ และตำบลหาคพันไกร

2.7.1.2 อำเภอท่าแซะ มีเนื้อที่ประมาณ 1299 ตารางกิโลเมตร มี 6 ตำบล 46 หมู่บ้าน คือ ตำบลท่าแซะ ตำบลคูริง ตำบลท่าซาม ตำบลนากระตาม ตำบลสลู และตำบลรับรอ

2.7.1.3 อำเภอปะทิว มีเนื้อที่ประมาณ 667 ตารางกิโลเมตร มี 6 ตำบล 34 หมู่บ้าน คือ ตำบลบางสน ตำบลชุมโค ตำบลคอนยาง ตำบลปากคลอง ตำบลสะพือ และตำบลทะเลทรัพย์

2.7.1.4 อำเภอหลังสวน มีเนื้อที่ประมาณ 668 ตารางกิโลเมตร มี 13 ตำบล 144 หมู่บ้าน คือ ตำบลหลังสวน ตำบลชั้นเงิน ตำบลท่ามะปลา ตำบลนาพญา ตำบลบางมะพร้าว ตำบลบางน้ำจืด ตำบลปากน้ำ ตำบลพ้อแดง ตำบลวังตะกอก ตำบลแหลมทราย ตำบลนาซา ตำบลหาคาย และตำบลยานนาวา

2.7.1.5 อำเภอสวี มีเนื้อที่ประมาณ 649 ตารางกิโลเมตร มี 10 ตำบล 49 หมู่บ้าน คือ ตำบลนาโพธิ์ ตำบลตรน ตำบลคานสวี ตำบลท่าหิน ตำบลทุ่งระยะ ตำบลนาสัก ตำบลปากแพรก ตำบลวิสัยใต้ ตำบลสวี ตำบลเขาทะเล

2.7.1.6 อำเภอตะแบก มี 3 ตำบล 32 หมู่บ้าน คือ ตำบลตะแบก ตำบลสวนแตง ตำบลทุ่งหลวง

2.7.1.7 กิ่งอำเภอทุ่งตะโก มีเนื้อที่ประมาณ 335 ตารางกิโลเมตร มี 4 ตำบล 18 หมู่บ้าน คือ ตำบลทุ่งตะไคร ตำบลตะโก ตำบลปากตะโก ตำบลรางไม้แก้ว

2.7.1.8 กิ่งอำเภอพะโต๊ะ มีเนื้อที่ประมาณ 916 ตารางกิโลเมตร มี 3 ตำบล 18 หมู่บ้าน คือ ตำบลพะโต๊ะ ตำบลปากทรง ตำบลบึงหวาน

2.7.2 ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น การปกครองส่วนท้องถิ่นแบ่งออกเป็นเทศบาล 2 แห่ง และสุขาภิบาล 6 แห่ง